

ARTVİN İLİ EKONOMİSİNDE ORMANCILIK SEKTÖRÜNÜN YERİ VE ÖNEMİ

Mustafa Fehmi TÜRKER
Atakan ÖZTÜRK

KTÜ Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü, 61080 - TRABZON

Özet: Yıllar boyu özel sektörün büyük çaplı hiç bir yatırım yapmadığı, Devletin ise çok cüzi ve sınırlı sayıda insana iş imkanı sağlayan yatırımlarla sürekli ihmal ettiği Artvin ilinde, ekonomik alanda yaşanan sıkıntıların bir yansıması olarak, il dışına göç önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu yüzden, Artvin ekonomisinin canlandırılması ve buna bağlı olarak göçün önlenmesi için, ilde alternatif yatırım ve istihdam alanlarına çok büyük ihtiyaç duyulmaktadır. İşte bu noktada, bugüne kadar ildeki göç oranının daha fazla artmasını önlemede önemli bir rolü olan ormancılık sektörü, günümüzde odun hammaddesi üretiminin yanında kestane meyvesi üretimi, aşılı ceviz fidanı üretimi, kültür mantarı yetiştiriciliği, balıkçılık vb projelerle, halka istihdam alanı ve gelir sağlama konularında son derece önemli katkılar sağlamaktadır.

Bu çalışma ile Artvin ili ekonomisi içerisinde, ormancılık sektörünün yeri ve arz ettiği önem ortaya konarak, söz konusu sektörde gerçekleştirilen faaliyetlerin sosyo-ekonomik analizinin yapılması amaçlanmaktadır.

THE VALUE AND IMPORTANCE OF FORESTRY SECTOR IN THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF ARTVIN

Summary: Artvin province has not been invested in by private sectors and has been neglected by the governments for years, in which migration has reached at big dimensions because of the economic difficulties.

For this reason, alternative investment and employment areas to decrease migration and improve the city economy are required. At this point, the projects such as chestnut fruit production, grafted walnut seedling production, cultured mushroom production, fishery besides raw materials production have been realized by the forestry sector in Artvin, having an important role for decreasing the migration, have provided jobs and income for local people.

The main objective of this study is to expose importance of forestry sector in Artvin economy and analyze social and economic situation.

1. GİRİŞ

Ülkemizin kuzey doğusunda küçük bir sınır şehri olan Artvin, 7 436 km²'lik bir yüzölçümüne sahip olup, Doğu ve Kuzey doğuda Ardahan, Batıda Rize, Güney ve Güney doğuda Erzurum, Kuzeyde ise Karadeniz ve Gürcistan ile çevrilidir.

İlin 1927 yılında 89 630 olan nüfusu, 1997 yılına gelindiğinde yaklaşık 2 kat artarak 184 070 olmuş, aynı dönemde Türkiye nüfusu ise yaklaşık 4.5 kat artmıştır. 1997 yılı nüfus sayımına göre il nüfusunun % 56'sı köy, % 44'ü ise şehirlerde yaşamaktadır (1).

Öte yandan Artvin ilinde, ülke genelinde yaşanan ekonomik sıkıntılar çok daha büyük boyutlarda kendini göstermektedir. Nitekim 1985-1990 döneminde bunların bir

yansıması olarak, Karadeniz bölgesindeki net göç oranı - % 64.34 iken, Artvin’de bu oran - % 92.77 olarak gerçekleşmiştir (2).

İl genelinde arazinin engebeli ve tarımsal kullanım için yetersiz oluşuna bağlı olarak, özellikle iç kesimlerde yaşayan halk; küçük alanlarda, kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik emek yoğun tarımsal işletmecilik yapmaktadır. Öte yandan ilde gerçekleştirilen hayvancılık faaliyetleri ise geleneksel metotlarla sürdürülmektedir, dolayısıyla hayvancılık faaliyetlerinin de rasyonel olarak yürütüldüğünü söylemek mümkün değildir.

Endüstriyel faaliyetlerin ise son derece sınırlı olduğu Artvin ilinde, tüm bunların bir sonucu olarak, il genel alanının % 52.5’ini kaplayan ormanlar ve dolayısıyla ormancılık sektörü halkın en önemli geçim kaynağı olmaktadır. Çünkü halk ormanlardaki üretim işlerinde ya da orman işletmelerinde mevsimlik işçi olarak çalışmaktadır. Diğer taraftan özellikle orman teşkilatı tarafından kırsal kesimin tamamına yakın bir kısmını oluşturan orman köylüsüne yapılan indirimli satışlar ve verilen krediler, köylülere ormancılık sektörünün sağladığı önemli katkılarında bazılarıdır.

Diğer taraftan göçü bir kurtuluş olarak görüp ilden uzaklaşanların dışında kalanların tek umudu, ile yapılmasını umdukları yatırımlar ve kendilerine sunulacak olan fırsatlar olmaktadır. Bu bağlamda, son zamanlarda ülkemiz ormancılığında öne çıkarılmaya çalışılan ormanlardan çok amaçlı faydalanma ilkesi, doğal kaynaklar ve özellikle ormanlar açısından son derece zengin olan Artvin ili için büyük bir önem arz etmektedir. Nitekim bu ilke çerçevesinde, Artvin Orman Bölge Müdürlüğü (OBM) öncülüğünde gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi planlanan; kestane meyvesi, kestane şekeri ve bambu mobilya üretimi, aşılı ceviz üretimi ve kültür mantarcılığı vb. projeler ile il genelinde mevcut doğa turizmi alanları, orman içi dinlenme yerleri, milli parklar vb gibi doğal kaynak değerleri, gerek bu doğal kaynakların korunması, geliştirilmesi ve tanıtımı ve gerekse ilde yaşayan ve büyük çoğunluğu ormanla doğrudan ya da dolaylı ilişki içerisinde olan halka istihdam ve gelir sağlaması açısından büyük önem taşımaktadır.

Ayrıca ilin büyük kısmını kaplayan ormanlarda gerçekleştirilen odun hammaddesi üretimi eksenli işletmecilik faaliyetleri de, il ekonomisinin canlandırılmasında önemli bir faaliyet alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu noktadan bakıldığında tarım, ulaştırma, ticaret vb diğer sektörlerin yanında halkın en önemli geçim kaynakları arasında, ormancılık sektörü bünyesinde direkt ya da dolaylı olarak gerçekleştirilen faaliyetlerin de önemli rol oynadığı görülmektedir.

İşte bu çalışmanın amacı, Artvin ili ekonomisi içerisinde ormancılık sektörünün yerini ve arz ettiği önemi ortaya koymak ve bu bağlamda sektörde gerçekleştirilen faaliyetlerin sosyo-ekonomik analizini yapmaktır. Bu analiz çerçevesinde sektörün sorunları ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerilerinin de ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu amaçla önce ilin sosyal, ekonomik, demografik vb göstergeler yardımıyla genel durumu yansıtılmaya çalışılmıştır. Ardından bölge ve ülke bazındaki bazı göstergelerden de faydalanılarak ormancılık sektörü, il bazında kapsamlı olarak incelenmiştir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

Çalışma amacına ulaşmada; Orman Genel Müdürlüğü (OGM) Artvin OBM İşletme Pazarlama, İdari ve Mali İşler ve Plan-Proje Şube Müdürlüğü kayıtları, Orman Bakanlığı

Ağaçlandırma Genel Müdürlüğü (AGM), Orman ve Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü (ORKÖYGM) ve Milli Park ve Av Yaban hayatı Genel Müdürlüğü (MPGM) Artvin Baş Mühendislikleri brifing dosyaları ve faaliyet raporları, Artvin OBM yetkililerle yapılan yüz yüze görüşmeler, DİE'nin iller ve Türkiye bazında yaptığı istatistik çalışmaları ile bölge ve ülke bazında Ormanlık Sektörünün sosyo-ekonomik analizini konu edinen literatürlerden materyal olarak istifade edilmiştir.

2.2. Yöntem

Çalışmada, öncelikle istatistiki veriler yardımıyla ilin genel durumu hakkında bilgi verilmiş, ardından çalışmanın asıl konusunu teşkil eden ildeki ormancılık sektörünün sosyal ve ekonomik yönden analizi, mikro ve makro bazda yapılmaya çalışılmıştır.

Bu analizlerde ormancılık sektörü; Orman Bakanlığının il bazındaki temsilcileri konumunda olan, başta OGM'ne bağlı Artvin OBM ve ona bağlı Devlet Orman İşletmeleri (DOİ) olmak üzere, Bakanlık Bölge Müdürlüklerine bağlı olan AGM, ORKÖYGM ve MPGM Artvin Başmühendislikleri düzeyinde, mevcut durum ve yapılan çalışmalarla analize konu edilmiştir. Analizlerin gerçekleştirilmesinde söz konusu kesimler için elde edilen verilerin, mümkün olduğunca uzun dönemi kapsayacak ve aynı zamanda ülke ve bölge değerleriyle kıyaslamaya imkân verecek şekilde seçilmiş olmasına özen gösterilmiştir.

Son bölümde ise, elde edilen bulgulara da bağlı olarak, ormancılık sektörünün Artvin ilinin sosyo-ekonomik hayatındaki var olan ve olması gereken yeri, sektörün sorunları ve bunların çözümüne ilişkin projeler ve öneriler ışığında değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR VE TARTIŞMALAR

Artvin İlinin ekonomisinde ormancılık sektörünün rolünü ortaya koymak amacıyla ele alınan bu çalışma için, materyal bölümünde ortaya konan kaynaklardan elde edilen bulgular ve bu bulgulara ilişkin değerlendirmeler aşağıda alt başlıklar halinde verilmektedir.

3.1. Artvin İlinin Genel Durumuna İlişkin Bulgular ve Tartışmalar

Tablo 1'den görüleceği üzere Artvin ili merkez ilçeyle birlikte Ardanuç, Arhavi, Borçka, Hopa, Murgul, Şavşat ve Yusufeli olmak üzere toplam 8 ilçe, 4 belde, 308 köy ve 1728 yerleşim biriminden oluşmaktadır (3). İlin yüzölçümü 7 436 Km² olup, bu alan içerisinde 2 327 Km² ile Yusufeli en büyük, 289 Km² ile Hopa en küçük alana, Şavşat en fazla köye (60), Yusufeli ise en fazla yerleşim birimine (520) sahip olan ilçeler konumundadırlar.

Diğer taraftan Artvin ili ve ilçelerine bağlı köyler, alt yapı hizmetleri açısından oldukça şanslı konumdadırlar (3). Zira 1998 yılı itibariyle il genelinde köy yolları toplamı 5 394 km'dir. Tüm köyler içerisinde yolu ve elektriği olmayan köy bulunmayıp, sadece 2 köy ve 222 yerleşim biriminin suyu yoktur.

Tablo 1. Artvin İli Yerleşim Durumu

İlçesi	Yüz ölçümü (Km ²)	Belde Sayısı	Köy Sayısı	Yerleşim Yeri Sayısı
Merkez	1 052	-	36	218
Ardanuç	969	-	49	250
Arhavi	314	-	30	96
Borçka	876	-	36	228
Hopa	289	1	29	89
Murgul	292	1	9	32
Şavşat	1 317	1	60	295
Yusufeli	2 327	1	59	520
<i>Toplam</i>	<i>7 436</i>	<i>4</i>	<i>308</i>	<i>1728</i>

1987-1994 döneminde Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH)'nın sektörler itibariyle dağılımına bakıldığında (Tablo 2), Artvin ilinde tarım sektörünün payının %27.5'ten, %10.4'lük bir azalmayla, %17.1'e gerilediği görülmektedir. Oysa aynı dönemde, tarım sektörünün GSYİH içindeki payı Karadeniz Bölgesinde, %3.8, Türkiye genelinde ise, %2.1 oranında azalmıştır (4).

Sonuç olarak, tarımın Artvin ili ekonomisindeki payı gerek ülke ve gerekse bölge bazına oranla çok daha fazla azalmasına rağmen, Artvin ilindeki aktif nüfusun %72'sinin ziraat, avcılık, ormancılık ve balıkçılık gibi tarım sektörü bünyesindeki iktisadi faaliyet kollarında istihdam ediliyor olması (5), tarım sektörünün il ekonomisindeki öneminin hiç de küçümsenemeyeceğini ortaya koymaktadır.

Tablo 2. Artvin İlinde Sabit Fiyatlarla Gayri Safi Yurt İçi Hasılanın Sektörlere Göre Oransal Dağılımı (Faaliyet Kollarına ve 1987 Yılı Üretici Fiyatlarına Göre)

Yıllar		Tarım (%)			Sanayi (%)	Hizmetler (%)
		Çiftçilik	Ormancılık	Balıkçılık		
1987	<i>Artvin</i>	<i>20.5</i>	<i>6.7</i>	<i>0.3</i>	<i>27.5</i>	<i>28.5</i>
	<i>Karadeniz</i>	<i>24.4</i>	<i>3.1</i>	<i>1.3</i>	<i>28.7</i>	<i>21</i>
	<i>Türkiye</i>	<i>16.4</i>	<i>1.1</i>	<i>0.4</i>	<i>17.8</i>	<i>25.8</i>
1988	<i>Artvin</i>	<i>19.2</i>	<i>6.4</i>	<i>0.3</i>	<i>25.9</i>	<i>31.0</i>
	<i>Karadeniz</i>	<i>24.6</i>	<i>3.0</i>	<i>1.3</i>	<i>29.0</i>	<i>22.1</i>
	<i>Türkiye</i>	<i>17.3</i>	<i>1.0</i>	<i>0.5</i>	<i>18.8</i>	<i>25.7</i>
1989	<i>Artvin</i>	<i>14.4</i>	<i>5.7</i>	<i>0.3</i>	<i>20.4</i>	<i>42.5</i>
	<i>Karadeniz</i>	<i>25.4</i>	<i>2.8</i>	<i>0.9</i>	<i>29.1</i>	<i>22.3</i>
	<i>Türkiye</i>	<i>15.9</i>	<i>1.0</i>	<i>0.4</i>	<i>17.3</i>	<i>26.8</i>
1990	<i>Artvin</i>	<i>15.7</i>	<i>5.1</i>	<i>0.2</i>	<i>21.0</i>	<i>40.6</i>
	<i>Karadeniz</i>	<i>24.4</i>	<i>2.7</i>	<i>0.5</i>	<i>27.6</i>	<i>21.9</i>
	<i>Türkiye</i>	<i>15.7</i>	<i>0.9</i>	<i>0.3</i>	<i>17.0</i>	<i>26.7</i>
1991	<i>Artvin</i>	<i>14.6</i>	<i>4.8</i>	<i>0.1</i>	<i>19.6</i>	<i>46.0</i>
	<i>Karadeniz</i>	<i>22.8</i>	<i>2.7</i>	<i>0.6</i>	<i>26.1</i>	<i>22.7</i>
	<i>Türkiye</i>	<i>15.5</i>	<i>0.9</i>	<i>0.3</i>	<i>16.7</i>	<i>27.2</i>
1992	<i>Artvin</i>	<i>12.4</i>	<i>4.9</i>	<i>0.2</i>	<i>17.5</i>	<i>43.0</i>
	<i>Karadeniz</i>	<i>23.6</i>	<i>3.1</i>	<i>0.6</i>	<i>27.3</i>	<i>21.8</i>
	<i>Türkiye</i>	<i>15.1</i>	<i>1.0</i>	<i>0.3</i>	<i>16.4</i>	<i>27.1</i>
1993	<i>Artvin</i>	<i>13.9</i>	<i>4.4</i>	<i>0.1</i>	<i>18.5</i>	<i>39.7</i>
	<i>Karadeniz</i>	<i>20.3</i>	<i>2.5</i>	<i>0.9</i>	<i>23.7</i>	<i>22.4</i>
	<i>Türkiye</i>	<i>13.9</i>	<i>0.8</i>	<i>0.4</i>	<i>15.0</i>	<i>27.2</i>
1994	<i>Artvin</i>	<i>12.8</i>	<i>4.2</i>	<i>0.1</i>	<i>17.1</i>	<i>47.3</i>
	<i>Karadeniz</i>	<i>21.3</i>	<i>2.5</i>	<i>1.0</i>	<i>24.9</i>	<i>22.0</i>
	<i>Türkiye</i>	<i>14.5</i>	<i>0.8</i>	<i>0.4</i>	<i>15.7</i>	<i>27.1</i>

Türkiye genelinde illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerini ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bir çalışmada (2); Artvin ili sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından Türkiye genelinde 46. sırada ve gelişmişlik endeksine göre oluşturulan kademeli il gruplarından ise (5 grup) 4. derecede gelişmiş iller grubunda ve bölgeler bazında ise, 5. sırada yer alan Karadeniz Bölgesindeki 16 il arasında 10. sırada yer almaktadır.

Yine aynı çalışmada, ilçelerin kendi aralarında ve il içinde sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi açısından yapılan sınıflandırmada, Türkiye genelindeki 858 ilçe arasında

Artvin ili dahilinde; Artvin merkez ilçe 94. sırayla en üstte, Yusufeli ise 598. sıra ile en altta yer almaktadır.

Öte yandan 1927 yılında Türkiye nüfusunun % 0.65'i olan il nüfusu, 1945 yılına kadar Türkiye geneline göre daha hızlı bir şekilde artmış, fakat 1945 sonrası özellikle göç nedeniyle bu oran sürekli düşmüş ve nihayet 1997 yılına gelindiğinde % 0.29'a kadar gerilemiştir (Tablo 3). Ayrıca 1927-1997 yılları arasında Türkiye nüfusu 4.6 kat artarken, Artvin ilindeki artış oranı sadece 2 kat olarak gerçekleşmiştir (1).

Tablo 3. Artvin'de Nüfusun Gelişimi (1000 Kişi)

Yıllar	Türkiye	Index	Artvin	Index	%
1927	13 648	100	90	100	0.65
1935	16 158	118	133	148	0.69
1940	17 821	131	153	170	0.85
1945	18 790	138	159	177	0.85
1950	20 947	153	175	194	0.78
1955	24 065	176	177	197	0.73
1960	27 755	203	196	218	0.71
1965	31 391	230	210	233	0.67
1970	35 605	261	226	251	0.63
1975	40 348	296	228	253	0.57
1980	44 737	328	229	254	0.51
1985	50 664	371	226	251	0.45
1990	56 476	414	213	237	0.38
1997	62 610	459	184	204	0.29

Tablo 4'de göre (1); Artvin ilinde 1927 yılında toplam nüfusun %96'sı kırdan yaşarken, sürekli olarak azalan bu oran 1997 yılında %56'ya düşmüştür. Aynı dönemde köyden kente göç nedeniyle, köy nüfusundaki artış oranı (%20) şehir nüfusundaki artış oranının (%105) yaklaşık 1/5'i kadar gerçekleşmiştir.

Tablo 4. Artvin ilinde Kır ve Şehir Nüfusunun Gelişimi

Yıllar	Kır (%)		Şehir (%)		Artvin İli Yıllık Nüfus Artış Hızı (%)			Nüfus Yoğ. (Kişi/Km ²)
	Türkiye	Artvin	Türkiye	Artvin	Kır	Şehir	Toplam	
1927	76.7	96.1	23.3	3.9	-	-	-	12
1935	80.3	92.1	19.7	7.9	4.40	13.64	4.92	18
1940	81.0	93.4	19.0	6.6	3.13	- 0.77	2.85	21
1945	81.9	92.8	18.1	7.2	0.65	2.54	0.76	21
1950	82.5	90.6	17.5	9.4	1.38	7.40	1.87	24
1955	83.6	88.2	16.4	11.8	-0.32	4.72	0.21	24
1960	81.5	86.4	18.5	13.6	1.83	3.90	2.09	25
1965	80.7	85.7	19.3	14.3	1.03	3.40	1.35	28
1970	79.0	82.5	21.0	17.5	0.70	5.42	1.45	30
1975	76.4	81.4	23.6	18.6	-0.10	1.50	0.19	31
1980	50.8	79.8	49.2	20.2	-0.30	1.68	0.09	31
1985	47.0	74.2	53.0	25.8	-1.68	4.65	-0.23	30
1990	41.0	68.9	59.0	31.1	-2.71	2.51	-1.23	29
1997	39.8	55.8	60.2	44.2	-4.95	2.95	-2.07	25

Diğer taraftan 1927 yılında Türkiye genelinde %77 olan kır nüfusu oranı ise, zaman zaman inip çıkmasına rağmen 1997 yılında %40'lara gerilemiştir. Buna göre 1927-1997 periyodunda yıllık ortalama kır nüfusu azalması Türkiye genelinde % 0.5 iken, bu oran Artvin'de % 0.6 olmuştur.

Bununla birlikte Artvin ilinde şehir nüfusu 1927 yılından itibaren mutlak olarak sürekli artarken, kır nüfusunda 1970 yılına kadar genel bir artış ve daha sonrasında azalma görülmektedir. Yıllık nüfus artış hızı kırdan özellikle 1970'li yıllardan itibaren negatif değerler olarak gerçekleşmiştir. Bunun anlamı, gerek kırdan şehre ve gerekse kırdan il

dışına göç olduğudur. İl genelinde özellikle 1980'den sonra görülen negatif yıllık ortalama nüfus artış hızı, 1997 yılı sonuçlarına göre % - 2.07 olup, Türkiye genelinde bu oran, %1.5'tir (5).

Tüm bunlar göstermektedir ki; Artvin'de il dışına önemli ölçüde bir göç yaşanmıştır. Nitekim 1927 yılında 12 kişi/Km² olan nüfus yoğunluğu 1975-1980 döneminde 31 kişi/Km² ile maksimuma ulaşmış ve en son 1997 yılında ise 25 kişi/Km²,ye gerilemiştir.

Öte yandan 1990 yılında, okuma yazma bilenlerin oranı Artvin'de % 80.93, Karadeniz Bölgesinde %78.5 ve Türkiye genelinde ise %80.46 olmuştur. 1997 yılında ise Artvin ilinde kesin olmayan rakamlara göre bu oran, % 98 dolaylarındadır (6). Bu yönüyle bakıldığında Artvin, eğitim düzeyi oldukça yüksek iller arasında yer almaktadır.

3.2. Ormanlık Sektörüne İlişkin Bulgular ve Tartışmalar

Bu çalışmada Artvin ilinde ormanlık sektörü, daha önce de değinildiği gibi, Artvin OBM ile AGM, ORKÖYGM ve MPGM Artvin Başmühendislikleri düzeyinde ele alınacaktır.

3.2.1. Artvin Orman Bölge Müdürlüğü

Artvin ili sınırları içerisinde faaliyet göstermekte olan Artvin OBM; Artvin, Ardanuç, Arhavi, Borçka, Murgul, Şavşat ve Yusufeli olmak üzere toplam 7 DOİ Müdürlüğünden oluşmakta olup (7), işletmeler itibariyle orman alanlarının dağılımı Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5. Artvin OBM Ormanlık Alanlarının İşletme Müdürlüklerine Dağılımı

İşletme Müdürlüğü adı	Verimli orman alanı (ha)	Verimsiz orman alanı (ha)	Toplam orman alanı (ha)
Ardanuç	16 757	21 523	38 280
Arhavi	6 604	20 956	27 560
Artvin	39 204	41 112	80 316
Borçka	26760	28 078	54 838
Murgul	9 118	15 951	25 069
Şavşat	19 444	39 984	59 428
Yusufeli	20 171	84 798	104 969
<i>OBM Toplamı</i>	<i>% 35</i> 138 058	<i>% 65</i> 252 402	<i>% 100</i> 390 460

Buna göre Artvin OBM'nün sahip olduğu 390 460 ha. orman alanının %35'i verimli, %65'i ise verimsiz niteliktedir. Artvin OBM bazında, en yüksek miktar ve oranda orman alanına Yusufeli DOİ sahip iken, en verimli orman alanlarına sahip DOİ'ler, %49'luk verimli orman alanlarıyla Borçka ve Artvin DOİ olmaktadır. Ancak 1989-1993 yıllarını kapsayan 5 yıllık dönemde (8), Yusufeli DOİ'nin sürekli zarar ettiği, Artvin DOİ'nin 1989 yılı hariç dört yıl boyunca zarar ettiği ve Borçka DOİ'nin ise 1991 ve 1992 yıllarında zarar ettiği görülmektedir.

Söz konusu işletmelerin, en geniş ve en verimli orman alanlarına sahip olmalarına rağmen faaliyet dönemlerini zararlarla kapatmalarında, işletmecilik faaliyetlerinin rasyonel bir şekilde yürütülememesi ve buna bağlı olarak da toplam giderleri içerisinde özellikle taşıma (%37), genel idare (%25) ve orman bakım gideri (%23) oranlarının yüksek olmasının etkili olduğu söylenebilir. Bu yüzden giderleri kısma konusunda yapılacak bir çalışmada, taşıma giderlerinde %100'lük bir azaltmanın, sonuçta toplam giderleri %3.5 oranında azaltacağı ve orman köylülerinin gelir kaynakları daraltılacağı göz önüne alınırsa, taşıma giderleri

fazlaca önemli olmamaktadır. Ancak genel idare giderlerinin rasyonel personel istihdamına gidilerek, orman bakım giderlerinin ise gereken yer ve şartlarda makine-yoğun teknoloji uygulanarak ve bu gider faslından diğer harcamaları yapmayarak azaltılması gerekmektedir (8).

Öte yandan, Artvin OBM bünyesinde Artvin ve Ardanuç DOİ'lerinin ekonomik başarılarını belirlemek amacıyla ele alınan bir çalışmada (9), 1991-1995 yıllarını kapsayan 5 yıllık periyot ortalamalarına göre; Artvin DOİ'de toplam giderler içinde taşıma giderleri % 34, genel idare giderleri % 28, orman bakım giderleri % 27, Ardanuç DOİ'de ise; taşıma giderleri % 35, orman bakım giderleri % 29, genel idare giderleri % 20 şeklinde gerçekleşmiştir.

Görüldüğü gibi, Artvin ve Ardanuç DOİ'lerinde de toplam giderler üzerinde en fazla taşıma giderleri etkili olmaktadır. Toplam giderler içerisinde merkez işletmesi olan Artvin DOİ'de ikinci sırada % 28 ile genel idare giderleri, Ardanuç DOİ'de ise % 29 ile orman bakım giderleri yer almaktadır. Artvin DOİ'de genel idare giderlerinin payının Ardanuç DOİ'ne göre daha yüksek olması, Artvin DOİ'nin Ardanuç DOİ'ye göre daha az verimli ve ekonomik çalıştığının, daha fazla politik personel istihdamının olduğunun bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Bunun bir sonucu olarak da, ilgili 5 yıl boyunca, Ardanuç DOİ sürekli olarak kâr ederken, Artvin DOİ sürekli olarak zarar etmiştir. Ayrıca, Ardanuç DOİ'de toplam giderler içinde orman bakım giderlerinin payının, Artvin DOİ'ye göre daha yüksek olması ise, Ardanuç DOİ'de orman bakım ve gençleştirme çalışmalarının daha yoğun bir şekilde yapıldığını, dolayısıyla Artvin DOİ'den daha çok devamlılık ilkesine önem verildiğini göstermektedir.

Öte yandan Artvin OBM orman varlığının; Doğu Karadeniz Bölgesi (DKB) illeri ve OBM'leri ile ülke orman varlığıyla karşılaştırılmasına bakıldığında (Tablo 6); tüm DKB orman alanının %29'u, ağaç servetinin %40'ı, yıllık artımının %29'u ve yıllık etasının %37'sine sahip olan Artvin OBM orman varlığı açısından oldukça zengin bir durumdadır (8).

Tablo 6. Doğu Karadeniz Bölgesindeki Orman Varlığının İllere Göre Dağılımı

İller ve OBM	Orman Alanı (ha)	Ağaç Serveti (1000 m ³)	Yıllık Artım (1000m ³)	Yıllık Eta (1000 m ³)
Trabzon	185 290	17 481	444.4	146.1
Rize	158 421	10 556	169.0	66.7
Gümüşhane	165 654	8 634	212.6	95.1
Bayburt	14 163	160	14.2	6.5
<i>Trabzon OBM</i>	<i>523 528</i>	<i>36 831</i>	<i>840.2</i>	<i>314.4</i>
Giresun	239 729	24 895	658.7	234.8
Ordu	184 657	18 368	420.7	175.3
<i>Giresun OBM</i>	<i>424 386</i>	<i>43 263</i>	<i>1 079.4</i>	<i>410.1</i>
Artvin	390 460	52 459	776.0	418.0
<i>Artvin OBM</i>	<i>390 460</i>	<i>52 459</i>	<i>776.0</i>	<i>418.0</i>
<i>DKB İçindeki %</i>	<i>29</i>	<i>40</i>	<i>29</i>	<i>37</i>
<i>Türkiye İçindeki %</i>	<i>2</i>	<i>6</i>	<i>3</i>	<i>2</i>

Bunun bir yansıması olarak da, 1994 yılında ormancılık sektörünün GSYİH içindeki payı; Karadeniz Bölgesi için %2.5, Türkiye geneli için ise %0.8 iken, Artvin ilinde bu oran %4.2 olmuştur. Benzer durum, oranlardaki çok küçük değişmelerle birlikte 1987-1994 dönemi içinde söz konusudur (4). Dolayısıyla sadece bu rakamlara bağlı olarak bile, ormancılık sektörünün gerek bir doğal kaynak olarak ve gerekse ekonomik açıdan Artvin ili için son derece önemli bir yere sahip olduğunu söylemek mümkündür.

Artvin OBM bünyesinde 1998 yılında gerçekleştirilen üretimin ürün çeşitleri itibarıyla oransal dağılımı; yakacak odun %43, tomruk %37, kağıtlık odun %11, lif yoga %7, maden direği %1 ve sanayi odunu %1 şeklinde sıralanmıştır (Tablo 7).

Tablo 7. Artvin OBM Üretim Durumu

Ürün Çeşidi	1996		1997		1998	
	m ³	%	m ³	%	m ³	%
Tomruk	79 600	24	75 600	30	78 800	37
Maden direği	1 400	-	800	-	2 200	1
Sanayi odunu	1 300	-	900	-	1 500	1
Kağıtlık odun	55 200	17	34 700	13	24 000	11
Lif Yonga	9 000	3	2 300	1	16 400	7
Yakacak	183 000	56	144 000	56	91 050	43
<i>Toplam</i>	<i>329 500</i>	<i>100</i>	<i>258 300</i>	<i>100</i>	<i>213 950</i>	<i>100</i>

Artvin OBM’de yakacak odun üretiminin diğer ürün çeşitlerine göre belirgin bir üstünlüğü olup, bunda il nüfusunun yarısını oluşturan orman köylerinde ve kısmen de şehirde yaşayan halkın kışlık yakacak olarak kömür vb. yakıtlar yerine, nispi olarak daha ucuz olan odunu tercih etmeleri etkili olmaktadır (7).

Tablo 8’e bakıldığında satılan ürün miktarı itibariyle ilk sırada yer alan yakacak odunun, tüm satış gelirlerinin sadece %7’sini oluşturduğu düşünülürse, yakacak odunun yükte ağır pahada hafif olması yüzünden, niçin bu kadar fazla talep edildiği kendiliğinden ortaya çıkar (7).

Tablo 8. Artvin OBM Her Türlü Satış Miktar ve Tutarları (m³ / 1 000 000 TL)

Ürün Çeşidi	1996			1997			1998		
	Miktar	Tutar		Miktar	Tutar		Miktar	Tutar	
Tomruk	89 000	662 656	70	79 500	1 007 029	72	87 718	1 770 043	51
M. Direk	1 500	8 343	1	1 300	10 769	1	2 400	36 224	2
S. Odunu	1 500	8 110	1	900	7 350	-	1 600	18 817	1
K.Odun	29 700	97 163	10	40 300	227 255	16	27 653	293 276	13
Lif Yonga	28 500	71 482	8	13 600	55 571	4	16 400	127 549	16
<i>End Odun</i>	<i>150 200</i>	<i>847 574</i>	<i>90</i>	<i>135 600</i>	<i>1 307 974</i>	<i>93</i>	<i>124 900</i>	<i>2 142 333</i>	<i>93</i>
<i>Y. Odun</i>	<i>183 000</i>	<i>99 944</i>	<i>10</i>	<i>144 000</i>	<i>95 312</i>	<i>7</i>	<i>91 050</i>	<i>153 521</i>	<i>7</i>
<i>Top.S.Geliri</i>	-	947 518	100	-	1 403 286	100	-	2 295 854	100

Tablo 9 yardımıyla Artvin OBM’nün 1998 yılı gelir - gider durumuna bakıldığında (7);

toplam gelirler içerisinde %93’le satış gelirleri, toplam giderler içerisinde ise %53 ile faaliyet giderlerinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Sonuçta 1998 yılında gelirleri giderlerinin altında kalan Artvin OBM, 1 029 291 000 000 TL zarar etmiştir.

Tablo 9. Artvin OBM 1998 Yılı Gelir-Gider Durumu (1 000 000 TL)

Gelirler			Giderler				Gelir-gider
Brüt satışlar	Diğer faaliyetlerden olağan gelir ve kârlar	Olağan dışı gelir ve kârlar	Satışların maliyeti	Faaliyet giderleri	Diğer faaliyetlerden olağan gider ve zararlar	Olağan dışı gider ve zararlar	
2 401 864	132 411	36 297	1 042 589	1 816 116	520 663	51 787	- 1 029 291
% 93	% 5	% 2	% 30	% 53	% 15	% 2	
2 570 571			3 431 155				

Diğer taraftan Artvin OBM bünyesinde 1996-1998 periyodunda, yılda ortalama 1777 personel ve 889 işçi (mevsimlik ve kadrolu) istihdamı gerçekleşmiştir. Bir başka ifadeyle söz konusu 3 yıllık dönemde ortalama 2 666 kişi OBM bünyesinde istihdam edilmiş ve bunlara gelir sağlanmıştır ki, bu rakam Artvin için oldukça önemlidir. Sadece 1998 yılında toplam 836 işçi çalıştırılmıştır olup, bu işçilere toplam 858.5 milyarlık TL’lik bir ödeme yapılmıştır (7).

Öte yandan 1997 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Artvin ilinde, 160 orman içi ve 143 orman bitişiği olmak üzere, toplam 303 orman köyünde 92 921 kişi yaşamaktadır (10). İl genel nüfusunun aynı yıl için 184000 olduğu göz önüne alınırsa; toplam nüfusun yaklaşık

yarisını orman köylülerinin oluşturduğu ortaya çıkmaktadır. Türkiye genelinde ise bu oran, %11'ler düzeyinde kalmaktadır.

İl nüfusunun yarısını oluşturan orman köylüleri, 6831 sayılı orman kanununun 31. ve 32. vb maddeleri gereğince bir takım maddi imkânlar ve indirimli satışlardan istifade etmektedirler. Bu yolla zati ve müşterek yapacak ve yakacak ihtiyaçlarının indirimli satışlarla karşılanması, orman köylüleri için önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır.

Yasal mevzuatlar doğrultusunda şimdiye kadar uygulanan ve de uygulanmaya devam edilen söz konusu indirimli satışlar ya da sübvansiyonlar, her ne kadar bu uygulamayı gerçekleştiren DOI'lerin zarar etmeleri noktasında büyük oranda etkili de olsalar (11), halihazırdaki uygulamada orman köylüleri için vazgeçilmez birer hak olarak görülmektedir. Dolayısıyla Artvin ilinde ormancılık sektörü, özellikle orman köylülerine bu yolla doğrudan ve dolaylı olarak önemli katkılar sağlamaktadır.

Öte yandan, Artvin ilini de içine alan DKB'de Ormancılık Sektörünün Sosyo-Ekonomik yapısını ortaya koymak amacıyla, Türker tarafından gerçekleştirilen kapsamlı bir çalışmada (8), ormancılık sektörünün ülke ve bölge ekonomisi içindeki yerine ilişkin elde edilen bulguların bazılarını aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

Ormancılık sektörünün, ülke ve bölge ekonomisi üretimi içinde fazlaca bir ağırlığı mevcut değildir. Ancak sektörün ürettiği hizmetlerin parasal karşılıklarının hesaplanması, %0.5'lik üretim ağırlığını %1.7'lere ulaştıracaktır.

Ayrıca, ormancılık sektörü 64 sektör içinde; ülke genelinde üretim çarpanı açısından 57. sırada yer alırken, gelir çarpanı açısından ülke genelinde 53., DKB'de ise 3. sırada yer almaktadır. Bir başka deyişle; ormancılık sektörünün oluşturacağı gelir etkisi ülke ekonomisi için önemsiz kalırken, bölge ekonomisi için oldukça önemli olmaktadır.

Bir diğer önemli gösterge olan Gayri Safi Katma Değerin toplam üretim içindeki payı çalışmaya konu yıllar için; ülke ekonomisinde %50, ormancılık sektöründe %76 ve DKB Ormancılık Sektöründe ise, %82 olarak gerçekleşmiştir. Hem ülke ve hem de DKB'de; özellikle temel ormancılık sektörünün toplam çıktıları içindeki katma değer paylarının yüksek olması, bu sektörün ileri bağlantılarının yüksek olması ve emek-yoğun teknolojileri seçmelerinden kaynaklanmaktadır.

Yine aynı çalışmada, veri yetersizliği nedeniyle sadece Trabzon Alt Bölgesi ormancılık sektörü için hesaplanabilen istihdam çarpanına göre; istihdam etkisi bakımından ormancılık sektörü 17. sırada yer almaktadır. Ormancılık sektörünün istihdam etkisi bakımından etkili olmasını, sektörün emek-yoğun teknoloji seçimine ağırlık vermesiyle açıklamak mümkündür.

Tüm bunlara bağlı olarak; ormancılık sektörünün, ülke genelinin yanı sıra DKB ve özellikle bu bölgenin en zengin orman kaynağına sahip olan ve de ekonomik açıdan son derece geri kalmış olan Artvin ili için, *halka istihdam alanı oluşturma ve gelir farklılıklarını azaltma* noktasında son derece önemli bir yere sahip olduğunu, ifade etmek mümkündür.

3.2.2. Artvin AGM Başmühendisliği

Doğu Karadeniz Bakanlık Bölge Müdürlüğü'ne bağlı olan Artvin AGM Başmühendisliği teşkilat yapısı (12); Artvin, Arhavi, Ardanuç, Şavşat, Murgul, Yusufeli ve Borçka AGM Mühendislikleri ile Şavşat Fidanlık Mühendisliğinden oluşmaktadır. Yeni kurulmakta olan Artvin AGM Mühendisliğine ait Kafkas Geçici Orman Fidanlığı'nın yanında Borçka, Ardanuç ve Şavşat AGM Mühendisliklerine ait toplam 4 fidanlık mevcuttur.

Artvin AGM Başmühendisliği mevcut teşkilat yapısı ve personeliyle birlikte; görev alanı içerisindeki bölgede, bozuk ve verimsiz orman alanlarının verimli hale getirilmesi, yeni orman alanlarının tesisi, özel ve tüzel kişilerin orman kurma ve yetiştirmeye teşvik edilmesi, orman, su, tarım ve benzeri kaynakları tehdit eden erozyonla mücadele edilmesi, meraların verimli hale getirilmesi vb. gibi görevleri yapmak ve ilgili birimler arasındaki koordinasyonu sağlamakla ilgili çalışmaları yürütmektedir

Halen bünyesinde 1 başmühendis, 4 mühendis ve 1 teknisyen olmak üzere toplam 40 personel görev yapmakta ve ayrıca kadrolu ve mevsimlik toplam 339 işçi çalışmaktadır.

Artvin AGM Başmühendisliğinin en önemli faaliyetlerinden olan ağaçlandırma ve erozyon kontrolü tesis program ve gerçekleşme durumu Tablo 10'da gösterilmiştir. Buna göre, AGM başmühendisliği faaliyet alanı içerisinde, erozyona uğramış alanların ve erozyona uğraması muhtemel alanların fazlalığı, özellikle son yıllarda erozyon kontrolü ağırlıklı çalışmaların yoğunlaşmasına neden olmuştur. Nitekim Doğu Karadeniz Bakanlık Bölge Müdürlüğü'nün tüm baş mühendislikler içerisinde, fon destekli 1999 yılı erozyon kontrolü programı çerçevesinde, Artvin AGM Başmühendisliği 9 332 ha.'lık erozyon kontrolü programıyla ilk sırada yer almıştır.

Tablo 10. Artvin AGM Başmühendisliği Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Çalışmaları

Ağaçlandırma				Erozyon Kontrolü			
Yıllar	Program (ha)	Gerçekleşme (ha)	Gerçekleşme (%)	Yıllar	Program (ha)	Gerçekleşme (ha)	Gerçekleşme (%)
1992	200	66	33.0	1992	150	80	53.3
1993	250	100	40.0	1993	200	121	60.5
1994	300	55	18.3	1994	300	180	60.0
1995	500	103	20.6	1995	500	215	43.0
1996	1477	585.5	39.6	1996	1460	2441	167.2
1997	200	32	16.0	1997	1500	1707	113.8
1998	200	-	-	1998	1800	1485	82.5

1992-1998 periyodunda ağaçlandırma çalışmalarının ortalama gerçekleşme oranı, % 28, erozyon kontrolü çalışmalarının ise, % 83 olmuştur. Bu noktada, AGM Başmühendisliğinin hali hazırdaki erozyon ağırlıklı çalışmaları ve bu çalışmalarda elde edilen yüksek gerçekleşme yüzdeleri, Artvin'de inşa edilmekte olan Deriner Barajı ve gelecekte inşa edilecek olan barajlar açısından oldukça sevindirici ve umut verici gelişmeler olarak görülmektedir.

Öte yandan, 1998 yılında Artvin AGM başmühendisliğinin ağaçlandırma, erozyon kontrolü ve fidanlık çalışmalarında 252 mevsimlik işçi çalıştırılmış ve bu işçilere toplam 119 459 000 000 TL ödeme yapılmıştır. Buna rağmen, özellikle emek-yoğun teknolojinin ağırlıklı olarak kullanıldığı çalışmalarda daha da fazla işçiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktadan bakıldığında, toplam nüfusu oldukça düşük, fakat iş alanlarının sınırlı olmasına bağlı olarak işsizlik oranı oldukça yüksek olan Artvin ilinde, AGM Başmühendisliği istihdam alanı oluşturmada önemli bir katkı sağlamaktadır.

3.2.3. Artvin MPGM Başmühendisliği

Artvin MPGM Başmühendisliği, 1993 yılında 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, 3167 sayılı kara Avcılığı Kanunu, 1385 sayılı Su Ürünleri Kanunu ve 3800 Sayılı Orman Kanununun maddeleri gereği ve yönetmelikler gereği Artvin ili ve ilçelerinde faaliyet yürütmek üzere kurulmuş olup (13), Artvin, Şavşat ve Yusufeli Mühendisliklerinden oluşmaktadır ve Artvin ilinin tümünü kaplayan 7 436 km²'lik bir alanda faaliyette bulunmaktadır.

Doğu Karadeniz Bakanlık Bölge Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet gösteren Artvin MPGM Başmühendisliği, görev alanı içerisindeki milli park ve benzeri sahaların koruma kullanma dengesi içinde yönetimi, korunması ve rekreasyonel kullanımı için çalışmalar yapmakta ve orman içi dinlenme yerlerinin rekreasyonel kullanıma sunulması için alt ve üst yapılarının yapımı ve korunmasını gerçekleştirmektedir. Ayrıca milli park ve orman içi dinlenme yerlerine ilişkin etüt ve envanter çalışmalarını, yaban hayatı ve orman içi su ürünlerinin korunması ve avcılığı ile ilgili işlemleri yürütmektedir. Teşkilatta, 1 başmühendis ve 3 mühendis olmak üzere toplam 13 personel ve toplam 29 işçi (kadrolu ve mevsimlik) mevcuttur.

Tablo 11'e bakıldığında Artvin MPGM Başmühendisliği faaliyet alanı Hatıla ve Karagöl-Sahara Milli Parklarına ilaveten 3 adet tabiatı koruma alanı, 2 adet orman içi dinlenme yeri ve 2 adet yaban hayatı koruma sahası bulunmaktadır.

MPGM Artvin Başmühendisliği'nin 1998 faaliyetleri sonucu elde edilen toplam 4 030 859 000 TL tutarındaki geliri çeşitleri itibariyle incelendiğinde; 2 500 000 000 TL'sinin avcılar tarafından vurulan av ve yaban hayvanları karşılığı, 160 000 000 TL'sinin sportif olta balıkçılığı belgesi satılması karşılığı, 285 000 000 TL'sinin Kafkasör Orman İçi Dinlenme yerinin kira bedeli ve 1 085 859 000 TL'sinin ise Karagöl Sahara İdare ve Ziyaretçi Merkezi kira bedellerinin karşılığı olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Artvin MPGM Başmühendisliğine Ait Mevcut Saha ve Tesisler

Faaliyet Çeşidi	Alanı (ha)	Tesis Tarihi	İçindeki Tesisler	Kaynak Değerleri
Hatıla Vadisi MP	17 104.0	31.08.1994	2 misafirhane,2 bekçi evi,1 işçi barakası, 1 giriş kontrol kulübesi	Relik ve endemik karakterlerdeki bitki örtüsü, ilginç jeolojik ve jeomorfolojik yapısı, eşsiz peyzaj güzellikleri vb
Karagöl-Sahara MP	3 766.0	31.08.1994	1 misafirhane,1 bekçi evi,1 giriş kontrol kulübesi,4 adet kamelya 2 WC,2 çeşme	Ender manzara güzellikleri, kültürel, rekreasyonel ve turistik potansiyeli
Çamburnu TKA	191.0	31.12.1993	-	Sarıçamın deniz kıyısına indiği nadir ve kuzeyden gelen göçmen kuşların Doğu Karadeniz Dağlarına ulaştığı ilk yer.
Camili Gorgit TKA	490.5	24.03.1998	-	Doğal yaşlı ormanı ve dünya doğa koruma kriterlerinde son derece önemli parametrelerden olan Doğal Eski Ormanlardan biridir.
Camili Efeler TKA	1453.0	24.03.1998	-	Derin vadiler boyunca yükselen bakir bitki örtüsü ile yağmur ormanı ekosistemi özelliğine sahiptir.
Kafkasör ÖİDY	10.5	05.10.1995	1 satış ünitesi,1 kır kahvesi,1 bekçi evi 6 kamelya,1WC,2 çeşme	-
Ağa Çayırı ÖİDY	5.0	06.09.1996	-	-
Çoruh Vadisi YHKS	8700.0	1991	4 aile bekçi evi,3 bekçi evi	-
Balıklı-Maden YHKS	3491.5	-	-	Merkez Av komisyonunca Yaban Horozunun korunması ve üretilmesi amacıyla korumaya alınmıştır.

Sonuç olarak, Artvin MPGM Başmühendisliği faaliyet alanlarından 1998 yılında 330 630 TL/Ha'lık bir gelir elde edilmiştir. Oysa aynı yıl tüm Artvin OBM faaliyet alanlarında odun ekstenli işletmecilik faaliyetlerinden elde edilen gelir, 6 151 370 TL/Ha olarak gerçekleşmiştir. Ancak özellikle son zamanlarda ülkemizde de sıkça gündeme gelen doğa turizmi sayesinde, doğal kaynak değerleri açısından oldukça zengin olan ilde, bu alanlardan elde edilen geliri daha da arttırmak mümkündür. Bu amaçla, öncelikle yöre halkı bu konuda bilinçlendirilmeli, ardından yöredeki doğal güzelliklerin gerek yurt içi ve gerekse yurt dışı tanıtımının yapılmalı, böylece il ekonomisi için alternatif bir yatırım alanı oluşturulmalıdır.

3.2.4. Artvin ORKÖYGM Başmühendisliği

Artvin ORKÖYGM Başmühendisliği; ormanların korunması, geliştirilmesi, işletilmesi ve genişletilmesi hedeflerine ulaşılmasını sağlamak için, ormanların içinde ve bitişiğinde yaşayan köy halkının kalkınmalarına katkıda bulunmak suretiyle bunların ormanlar üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla 1976 yılından beri faaliyet göstermektedir.

Doğu Karadeniz Bakanlık Bölge Müdürlüğüne bağlı olan Artvin ORKÖYGM Başmühendisliği (14), Artvin, Ardanuç, Şavşat ve Yusufeli olmak üzere 4 ORKÖY mühendisliğinden oluşmaktadır. Ayrıca başmühendisliğe bağlı bir de fon saymanlığı mevcut olup, bünyesinde 1 başmühendis ve 2 mühendis olmak üzere toplam 50 personel çalışmaktadır.

Artvin’de 1976 yılında ORKÖY kurulduğundan bu yana çeşitli alanlarda toplam 33 449 üniteye ferdi kredi sağlanmıştır (Tablo 12). ORKÖY kredileri arasında en fazla kişiye verilerek ilk sırada yer alan dam örtülüğünü sırasıyla; süt sığırcılığı, fenni arıcılık, süt koyuncululuğu ve diğerleri izlemektedir. En az kredi bağcılık konusunda verilmiş olup, ORKÖY özellikle son yıllarda çok büyük talep olan seracılık konusunda 51 üniteye kredi sağlamıştır.

Burada üzerinde durulması gereken önemli bir nokta, 29 718 kişiye verilerek ilk sırada yer alan dam örtülüğü sayesinde, Artvin ilinde yasa dışı yollarla yakacak odun tüketimine bağlı olarak ormanlar üzerinde olması muhtemel büyük bir tahribatın engellendiğinin, yetkililerce ısrarla ifade edilmesidir. Ancak bu konuda Türker tarafından gerçekleştirilen bir çalışmanın bulgularına ise göre, köy hanelerinin kiremit ve teneke çatılarıyla örtülü olma oranlarıyla, köylerin yakacak odun tüketimleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki bulunmadığı ortaya konmuştur (15). Bir başka ifadeyle yapılan dam örtülüğü yardımlarının, ormanlar üzerindeki tahribatı kesin olarak engellediğini söylemek mümkün değildir. Zaten ormanlar üzerindeki baskı, söz konusu yardımlara rağmen halen devam etmektedir. Bu noktada, köylülere ucuz kömür verilmesi ormanlar üzerindeki baskıyı azaltmada etkili bir önlem olarak gözükmektedir.

Ancak ilde ormanlardan yapılan gizli yakacak odun tüketimini tamamen durdurmak ya da çok aza indirmek amacıyla orman köylülerini sosyo ekonomik yönden kalkındırmaya dönük kapsamlı projelerle birlikte ekonomik, sosyal, kültürel, hukuksal, teknik, yönetsel ve psikolojik içerikli önlemlerin alınması gerekmektedir (15). Dolayısıyla, ORKÖY’ün ormanlar üzerindeki baskıyı azaltmak için; her şeyden önce orman köylüsünün gelirini arttırmaya ve onları üretime katmaya yönelik projeleri desteklemesinin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Tablo 12. Artvin ORKÖYGM Başmühendisliği Ferdi Kredi Hizmetleri (1976-1998)

Hizmet türü	İlçeler İtibarıyla Kredi Verilen Ünite Sayısı							
	Merkez	Ardanuç	Arhavi	Borçka	Hopa	Şavşat	Yusufeli	Toplam
Süt sığır.	163	207	4	307	3	279	175	1138
Süt Koyun.	42	196	-	51	-	282	78	649
Besi Sığır.	58	93	-	52	-	64	75	342
Yum. Tav.	5	6	-	17	-	5	8	41
Fenni Arı.	121	276	12	153	3	268	160	993
Halicilik	6	55	-	68	-	151	123	403
Dam Örtü.	3438	4849	-	4217	188	9854	7172	29718
Motorlu T.	36	12	-	22	-	23	11	104
Bağcılık	-	-	-	-	-	-	4	4
Alabalık	-	-	-	1	-	-	-	1
Seracılık	-	5	-	-	-	-	51	56
Toplam	3869	5699	16	4888	194	10926	7857	33 449

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde, Artvin ili bazında ormancılık sektörü; Artvin OBM yanı sıra; AGM, ORKÖYGM ve MPGM Başmühendislikleri birlikte ele alınarak, sorunlar ve bunlara ilişkin öneriler bağlamında değerlendirmeler yapılacaktır.

4.1. Artvin Orman Bölge Müdürlüğü Açısından

Artvin OBM'nin sorunlarını ülke genelindeki sorunlara benzer bir şekilde; kadastro ve mülkiyet, gizli yakacak odun tüketimi, ormanlardaki böcek zararları, teşkilat içindeki aşırı personel istihdamları vb başlıklar halinde sıralamak mümkündür. Söz konusu sorunların çözümü için Artvin OBM'de bir çok proje, planlama ve uygulama aşamasında olup, bu projelere geçmeden önce yukarıda sıralanan sorunlara bizzat sorunları yaşayan yetkililerin ileri sürdüğü çözümlere kısaca değinmek faydalı olacaktır (7).

Örneğin orman teşkilatı ile orman köylüsü arasında sürekli problem olan ve uzun süre mahkemeleri meşgul eden kadastro ve mülkiyet sorunlarının çözümü konusunda, yerel bazda Kestane Meyvesi Üretimi projesi alternatif bir çözüm olarak ileri sürülmektedir. Çünkü bu projeye belli alanlarda kestane üretimi yapan halka, o alanın kullanım hakkı verilmektedir.

Diğer taraftan OBM sınırları içerisindeki ormanlardan yapılan gizli yakacak odun tüketimini ve buna bağlı olarak gerçekleşen orman tahribatını önlemek için, Artvin, Ardanuç ve Şavşat DOI'lerinde meşe ormanlarının köy kesim düzeni şeklinde işletmeye açılması amaçlanmaktadır. Yine istihsal sahalarının artıklarının daha geniş bir zaman diliminde toplanıp, kışın yapılan kaçak kesimlerin azaltılması da amaçlanmaktadır.

Tüm bunlarla birlikte Artvin OBM ormanların korunması için, tüm halka ve özellikle ormanlar üzerinde yoğun bir baskı oluşturan kırsal halka gelir sağlamaya yönelik bir çok projenin hayata geçirilmesi konusunda son derece faydalı girişimlerde bulunmaktadır. Özellikle büyük bir göçün yaşandığı ve göçü doğuran sebepler ortadan kaldırılmaya çalışılmazsa, daha da hızlı bir şekilde nüfus azalmasının yaşanacağı Artvin ilinde, halka yeni ve alternatif istihdam ve gelir sağlayıcı alanlar oluşturulması zorunluluk arz etmektedir. İşte bu noktadan hareketle Artvin OBM tarafından hazırlanan projelere değinmek faydalı olacaktır.

Kestane meyve üretimi projesi kapsamında Artvin OBM sınırları içerisinde bulunan 20 000 ha.'lık kestane ormanları devletle (orman teşkilatı) vatandaş arasında mülkiyet problemlerinin yoğun bir şekilde yaşandığı yerler olmuştur. Bu yüzden Artvin OBM, mevcut amenajman planlarında odun hammaddesi üretimine ayrılmış olan bu problemlili sahaların amenajman planlarını kestane meyve üretim sınıfına göre yeniden düzenlenmiştir.

Yetkililerden alınan bilgilere göre mevcut 2.5 milyon kestane ağacının 500 bininin aşılması hedeflenmektedir. Her bir ağacın 6-7 yıl sonra ortalama 50 kg meyve vereceği düşünüldüğünde, 1998 yılı fiyatlarıyla üretilecek meyvenin 600 000 TL/Kg'dan tamamının pazarlanması durumunda, Artvin ekonomisine sadece parasal katkısı 15 trilyon lıra olacaktır. Ayrıca her 100 ağacın bir aileyi geçindirebileceği düşünülürse yaklaşık 500 aileye istihdam imkanı sağlanacağı ve kestane meyve şekeri üretiminin gündeme gelmesiyle de kurulacak tesislerle birlikte bu sayının daha da artacağı görülmektedir.

Yine aynı proje kapsamında çok yaşlı, kalın gövdeli ve aşılması mümkün olmayan kestane ağaçları kesilip, uygun sürgünlerinden bambu mobilyası üretilerek, üretimin Karadeniz ve Doğu illerine pazarlanması düşünülmektedir.

Diğer taraftan mülkiyet sorununun ise bu alanlarda köylüye süresiz olarak faydalanma hakkı veren “Kestane Ormanı Kullanım Belgesi” ile çözümlenmesi hedeflenmektedir.

Artvin OBM tarafından yürütülmekte olan bir diğer proje *ceviz fidanı üretimi ve ceviz bahçeleri kurulması projesidir*. Mevcut ekosistemi bozmadan ceviz ağaçlandırması yapılması amaçlanan bu proje kapsamında Yusufeli, Ardanuç ve Şavşat'ta 7 vatandaşa ceviz fidanlığı kurulmuştur. 10 yılda tamamlanması düşünülen ağaçlandırmalardan sonra tüm alandan ürün alınması durumunda yaklaşık 30 trilyonluk ekonomik getiri söz konusu olacaktır.

Öte yandan *kapari fidanı ve kapari ağaçlandırmaları projesi* de hali hazırda yürütülen önemli projeler arasında yer almaktadır. Özellikle Artvin'de kurulan baraj sahasında erozyonu kısa sürede önleyecek bir tür olarak kaparinin kullanılması ve buna ilaveten de meyvelerinden gelir sağlamak amaçlanmıştır. Bu projeye de hedeflenen getiri 5 trilyon lira civarındadır.

Tüm bunlara ilaveten, halihazırda Artvin OBM tarafından yürütülen *kültür mantarcılığı ve arıcılık* projelerinin yanında, gerçekleştirilmesi düşünülen ya da planlama aşamasında olan; menengiç ve sandal projeleri, içme suyu şişeleme ve akar su balıkçılığı projeleri ile kuşburnu üretimi ve paulownia ağacı yetiştirme projelerini de sıralamak mümkündür.

Sonuç olarak, Artvin OBM Artvin ilinde ormancılığı, sadece odun hammaddesi üretimi eksenli bir işletmecilik olarak değil, ormanlardan çok yönlü kullanımı öne çıkaran ve buna paralel olarak orman halk ilişkilerinin düzeltilmesi, halkın ormanlar üzerindeki baskısının azaltılması ve en önemlisi de istihdam ve buna bağlı olarak da gelir sağlayıcı alanları sınırlı olan halka yeni fırsatlar sunulabilmesi amacıyla sosyo-ekonomik boyutu öne çıkaran bir işletmecilik olarak sürdürmektedir. Şüphesiz bu çalışmaların, daha önce de belirtildiği üzere Artvin ilinin ekonomik yaşamına doğrudan ya da dolaylı olarak sosyal ve ekonomik bir çok katkısı olmaktadır.

4.2. Artvin AGM, MPMGM ve ORKÖYGM Başmühendislikleri Açısından

Artvin AGM, ORKÖYGM ve MPMGM Başmühendisliklerinin benzer sorunları olması yüzünden burada üç kuruluş birlikte ele alınmıştır (12,13,14). Zira her üç kuruluşun başlıca sorunlarını kadro, personel ve araç gereç yetersizlikleri oluşturmaktadır.

Ardından nakit sıkıntısı faaliyetleri engelleyen bir başka sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle AGM Başmühendisliğinde, ağaçlandırmaların bütçeden ayrılan paraya göre yapılması nedeniyle erozyon kontrolü ağaçlandırmalarında aksamalar olmaktadır.

MPMGM Başmühendisliğinde ise özellikle mevcut milli parklar için master planlarının yapılmamış olması yüzünden, bu alanlardaki faaliyetler oldukça sınırlı kalmakta, gerçekleştirilen faaliyetlerde ise zorluklarla karşılaşmaktadır. Ayrıca yasal mevzuattaki hükümleri pratiğe geçirmede bir çok zorluklarla karşılaşmaktadır. Örneğin bir milli park alanında otlatma, ağaç kesme vb. faaliyetler yasaklansa bile, yöre halkını bu yasaklara uydurmak oldukça zor olmaktadır. Öte yandan tabiatı koruma alanları için de gelişim planları mevcut değildir ve bu yüzden faaliyetler istenildiği şekilde yürütülememektedir.

Öte yandan, ORKÖY başmühendisliğin de ise mevcut ilçe kalkınma planları yeni kurulan köyleri dikkate almadığı için ihtiyaca cevap verememektedir.

Sonuç olarak, gerek doğal dengenin ve doğal kaynak değerlerinin korunması ve gerekse ormanlar üzerindeki baskının azaltılması noktasında toplanabilen her üç kuruluşun, işlevlerini etkin ve verimli bir şekilde gerçekleştirebilmeleri ve sonuçta doğrudan ya da

dolaylı olarak yöre halkına istihdam ve gelir sağlamaları konusunda daha etkili olunabilmesi için, söz konusu kuruluşların yukarıda sıralanan sorunlarının çözümlenmesi gerekmektedir.

Bu yüzden, her üç kuruluşta; personel, araç gereç ve demirbaş ihtiyaçlarının giderilmesi, ardından yasal mevzuatta gerekli düzenlemelerin yapılması, milli park master planlarının ve ORKÖY ilçe kalkınma planlarının yeni köylere göre yeniden, hazırlanması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

1. DİE, Nüfus Sayım Sonuçları, Çeşitli Yıllar.
2. DPT, İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, Yayın No: 2466, Ankara,1996.
3. Anonim, T.K.İ. Bakanlığı Artvin Tarım İl Müdürlüğü Brifing Dosyaları, 1996, 1997, 1998.
4. DİE, İller İtibariyle Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (1987-1994), Ekim 1997, Ankara.
5. DİE, İnternet Verileri, 1998.
6. Anonim, 1998, Artvin İlinde Eğitim, Artvin Milli Eğitim Müdürlüğü.
7. Anonim, Artvin Orman Bölge Müdürlüğü Kayıtları, 1996,1997,1998.
8. Türker, M.F., Doğu Karadeniz Ormancılık Sektörünün Sosyo-Ekonomik Yapısı, KTÜ Araştırma Fonu, 93.115.001.3 Nolu Proje, Trabzon, 1996.
- 9.Öztürk, A., Artvin ve Ardanuç DOİ Müdürlükleri Karşılaştırmalı Örnekleri Yardımı ile Devlet Orman İşletmelerinde Ekonomik Başarının Belirlenmesi,Yüksek Lisans Tezi, KTÜ FBE, Trabzon, 1997.
10. Anonim, Orman Bakanlığı ORKÖY Genel Müdürlüğünün KTÜ Orman Fakültesi Dekanlığına Gönderdiği, PK3/49/4811 “Sayılı İllere Ait İstatistikî Bilgiler” Konulu Resmi Yazı, 17/06/1999.
11. Öztürk, A., Türker, M.F., Ülkemiz Ormancılık Sektöründe Sübvansiyonlar ve DOİ’lerin Ekonomik Başarıları Üzerine Etkisi, Cumhuriyetimizin 75. Yılında Ormancılığımız Sempozyumu, 21-23 Ekim 1998, İstanbul.
12. Anonim, Artvin AGM Başmühendisliği Brifing Dosyası, 1998.
13. Anonim, Artvin MPGM Başmühendisliği Brifing Dosyası, 1998.
14. Anonim, Artvin ORKÖY Başmühendisliği Brifing Dosyası, 1998.
15. Türker, M.F., Maçka DOİ Müdürlüğü Ormanlarından Odun Hammaddesinin Yakacak Odun Amacıyla Tüketilmesinin Sosyo-Ekonomik Analizi, Doktora Tezi, KTÜ FBE, Trabzon, 1992.